

12. Dokumentace o výkonu sociálně-právní ochrany dětí

12a Orgán sociálně-právní ochrany uplatňuje systém zpracování, vedení, evidence a archivace dokumentace, včetně vedení elektronické dokumentace v informačním systému sociálně-právní ochrany dětí o klientech a dalších osobách.

Nahlížení do spisové dokumentace

Zakládání a vedení spisových dokumentací založených od účinnosti novely ZSPOD, tj. od 1. 1. 2025.

Nahlížení do všech spisových dokumentací, tedy i spisů založených před účinností novely zákona.

Spisové dokumentace OSPOD, kde byl OSPOD jmenován opatrovníkem nebo poručníkem (Om-O a Om-POR).

Spisy OM jsou vedeny v případech, kdy je vykonáváno:

1. kolizní opatrovnictví dle ustanovení § 892 odst. 3 a 943 a násl. OZ;
2. opatrovnictví pro správu jmění dítěte dle ustanovení § 905 a 948 a násl. OZ;
3. poručenství dle ustanovení § 930 odst. 3 a násl. ustanovení OZ;
4. opatrovnictví v trestním řízení dle § 45 trestního řádu;
5. opatrovnictví ve správním řízení dle ustanovení § 32 správního řádu.

Novelou ZSPOD došlo s účinností od 1. 1. 2025 ke změnám vedení spisové dokumentace OSPOD, pokud jde o vedení spisů o dětech, kterým byl OSPOD jmenován opatrovníkem v soudním řízení.

- Podle právní úpravy platné před novelou ZSPOD byly tyto spisy označovány jako zvláštní spisová dokumentace.
- Výkon opatrovnictví ani výkon poručenství není výkonem sociálně-právní ochrany dětí, tudíž se nejedná o správní činnosti a spis není veden podle SŘ. V návaznosti na tuto úvahu se na nahlížení nemůže vztahovat ani § 38 SŘ, tedy do těchto spisů není možné nahlédnout.

Zákonodárce se touto úpravou snaží především o oddělení činností opatrovníka dítěte v soudním řízení od činností spojených s výkonem sociálně-právní ochrany dětí v souladu s judikaturou Ústavního soudu, podle které má zastupovat soudem jmenovaný opatrovník pro soudní řízení dítě tak, aby byly chráněny jeho oprávněné zájmy s tím, že dítě je rovnoprávným účastníkem soudního řízení, které se týká jeho osoby, tudíž dítě má právo i na nezávislost na přáních a stanoviscích ostatních účastníků řízení, zpravidla rodičů.

V případě, že bude podána žádost o nahlížení do spisové dokumentace dětí vedených na OSPOD pod č.j. OM-O nebo Om-POR, bude žadateli sděleno, že do těchto spisů není možné nahlédnout. Není nikde v zákoně zakotveno právo dotčených osob nahlížet do spisů vedených výhradně dle pravidel spisové služby.

OSPOD jako opatrovník vykonává svoji funkci stále jako veřejný orgán, tudíž může svoji pravomoc vykonávat pouze k účelu, pro který byl jmenován, a v rozsahu, v jakém mu to zákon umožňuje (viz základní zásada správních činností dle §2 odst. 2 SŘ).

Spisové dokumentace OM vedených OSPOD z důvodu § 6)

- Umožnění nahlédnutí do spisové dokumentace OM rodiči, zákonnému zástupci nebo opatrovníku dítěte nebo jiné osobě odpovědné za výchovu dítěte, kteří při tom nezastupují dítě, se nepovažuje za porušení povinnosti zachovávat mlčenlivost podle § 57 odst. 1, jsou-li jinak splněny ostatní podmínky pro umožnění nahlédnutí do spisové dokumentace jiné osobě než účastníku nebo jeho zástupci podle zvláštního právního předpisu.
- Věková hranice pro umožnění/odmítnutí nahlédnutí do spisu dítětem není stanovena, OSPOD posoudí rozumovou a volní vyspělost dítěte, která by mohla bránit jeho právu nahlížet do spisu. OSPOD však má možnost společně s dítětem spis projít a vysvětlit jeho obsah. Pro nahlížení do spisu dítětem osvojeným je stanovena věková hranice na 12 let, pokud nebylo soudem rozhodnuto o utajení pokrevního rodiče a jeho souhlasu s osvojením, pak je věková hranice stanovena až na zletilost osvojeného dítěte.
- Zákonný zástupce dítěte, ale i jeho zástupce na základě plné moci, budou mít právo nahlížet do části spisu, která se jich týká. Osoby odpovědné za výchovu (pěstouni a pěstouni na přechodnou dobu apod.) mohou rovněž nahlížet do částí spisu, které se jich týkají, ovšem jen za období, kdyby byly na základě rozhodnutí soudu odpovědnými za výchovu dítěte.
- Rodičem se pro nahlížení rozumí ten, který má rodičovskou odpovědnost, v případě omezení rodičovské odpovědnosti v rozsahu, ve kterém mu byla zachována, současně však musí rodič svoji rodičovskou odpovědnost vykonávat. Do spisu tedy nemůže nahlížet nezletilý rodič, který přímo rodičovskou odpovědnost nevykonává. Pokud bude dítě natolik rozumově a volně vyspělé, že může konat nebo koná úkony samostatně bez zastoupení, neměl by je rodič v těchto úkonech zastupovat bez jeho souhlasu.
- Rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu by měla o nahlížení do spisu podat žádost (písemnou, ústní do protokolu), ve které by měla prokázat právní zájem nebo jiný vážný důvod, pro který požaduje nahlédnutí do spisu dítěte. U případů dětí starších 15 let, které se rozhodly žít samostatně, nebo u dětí, jejichž rodiče zneužívají rodičovskou odpovědnost, nevzniká automaticky právo rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu nahlížet do spisu dítěte pouze na základě jejich role, ale musí právní zájem nebo jiný významný důvod k nahlížení prokázat. Pokud tedy bude dítě dostatečně rozumově a volně vyspělé samostatně nahlížet do spisové dokumentace vedené o jeho osobě, tj. rodiče ho v tomto směru nemohou automaticky zastoupit, bude OSPOD povinen zjistit názor dítěte k této žádosti a v případě jeho nesouhlasu provést porovnání právního zájmu rodiče se zájmem a přáním dítěte.
- Pro posouzení žádosti a případné odmítnutí není v ZSPOD stanovena lhůta, platí tedy lhůty pro správní řízení, kdy má být rozhodnuto bezodkladně nebo nejpozději do 30 dnů a termín nahlížení by měl být umožněn co nejdříve.

- Je-li důvod žádost o nahlížení do spisu odmítnout nebo vyloučit z nahlížení část spisu, vydává OSPOD usnesení dle § 38 odst. 5 SŘ (ve lhůtách dle SŘ). Usnesení se oznamuje pouze žadateli a pouze žadatel může podat odvolání. Usnesení je možné vyhlásit ústně a pokud se osoba na místě vzdá práva na odvolání a vyhotovení písemného usnesení, pak se toto usnesení pouze poznamenává do spisu. Novelou není dotčeno právo pořizovat si výpisy nebo kopie ze spisu.
- O nahlížení se sepíše protokol dle § 18 SŘ, v protokolu bude uvedeno, do jakých listin/spisu osoba nahlížela, zda si pořídila nějaké kopie (s uvedením listů, které byly kopírovány). V případě pořízení kopie ze spisu správním orgánem nese náklady spojené s pořízením kopií správní orgán.
- Další odchylkou od SŘ, která je upravena v ZSPOD jsou dokumenty vedené mimo spis (složka P/Om), viz § 55 odst. 2 ZSPOD. Pro dokumenty vedené mimo spis platí obdobně ustanovení § 17 odst. 3 SŘ, který mj. uvádí: „Na písemnosti nebo záznamy uchovávané odděleně mimo spis se ustanovení tohoto nebo jiného zákona o nahlížení do spisu nepoužijí.“
- Složku P/Om, jak je uvedeno ve Směrnici v čl. 8, lze předat jiným orgánům dle zákona o státním zastupitelství, zákona o veřejném ochránci práv a trestního řádu. Nově může požadovat listiny ze složky P/Om rovněž Policie ČR podle § 8 trestního řádu. Je ale nezbytné vždy posoudit v souladu s § 55 odst. 4 ZSPOD, zda je poskytnutí informací policii v souladu se zájmem dítěte.
- Podle § 56 odst. 1 ZSPOD platí pro spisy vedené o dětech jinými OSPOD (Nom) platí § 55 ZSPOD obdobně.

Spisové dokumentace vedené v rámci spolupráce s dítětem a rodinou, kde děti nejsou zařazené do §6 ZSPOD (pomocná evidence)

Dítě není vyhodnoceno jako dítě, na které se zaměřuje SPOD dle § 6 ZSPOD, např. OSPOD rodině poskytuje poradenství nebo s dítětem pracoval kurátor pro mládež jen v rámci výchovného pohovoru. Spisy jsou označeny rokem a číslem.

Nahlížení do spisů pomocné evidence se řídí správním řádem obdobně jako nahlížení do spisů Om.